

4/7

3/7

Sigurd Hoel

har enligt en intervju som återopats i flera svenska tidningar påstått bl. a. att "våra dagars Europa icke tål vid att bli avkristnat" och att "kristendomen är den enda livsåskådning varmed kommunismens nyttomoral kan bemötas". På förfrågan meddelar Sigurd Hoel att han icke haft tillfälle att före publiceringen genomgå den intervju varom här är fråga (Morgenposten) och att den icke återger hans uppfattning. Intervjuaren har på flera punkter missuppfattat Hoel eller omedvetet tillagt Hoel sina egna åsikter. "Till exempel", skriver Hoel, "jag sade visserligen att man kunde säga att kyrkan i Italien för närvarande i viss mån håller kommunismen i schack, men jag tillfogade att som motståndare till totalitära system var kyrkan opålitlig, och måste vara det, eftersom den själv representerade ett totalitärt tankesystem. Vidare att den hade visat sig mer än tveklaktig (under lång tid i varje fall) när det gällde motståndet mot Mussolinis och Hitlers totalitära system." Sigurd Hoel, vars rationalism står utom debatt, bör alltså inte återopas för den inom kyrkliga kretsar populära men ohållbara föreställningen att endast en religiös åskådning kan ge stöd för kamp mot diktaturtendenserna.

AV och OM MAURIAC

FRANÇOIS MAURIAC har ofta kritiserats för att han blandar ihop sina figurers tankar med sina egna: man vet inte — bör kanske inte veta? — om det i en given situation är låt oss säga Thérèse Desqueyroux eller Mauriacs reflexioner som presenteras. I sin senaste roman, *L'ogneau* (Flammarion, 425 franc), som Mauriac med rätta betecknat som den allra kristligaste av sina romaner, har denna metod — eller denna tendens — drivits till det yttersta. Huvudpersonen, Xavier, är Jesus, men också en människa som tror på Jesus, en kombination av Jesus och Mauriac. Xavier var, skriver Mauriac i satser som erinrar om hans "Vie de Jésus", "en ung maskulin varelse på tjugutvå år (un måle, inte un homme heter det för att understryka sexualiteten); och han skilde sig från alla dem som han kommit i beröring med eller lärt känna blott genom sitt omätliga hjärta, genom denna hunger att fästa sig vid människor, att lida och att dö som han funnit hos någon annan." "Jag har kommit", säger Xavier, till resonerande och tvivlande "för att hjälpa Er att bära det eller kanske för att bära det i ert ställe." Vid ett tillfälle bär Xavier en tung stege för kunna komma in till och trösta ett instängt barn; han njuter av bördan, den böjda, slavaktiga hållning som bärandet framtvingar, de sår han får på axlarna och de bara fötterna. "Detta köttets lidande mottog han med samma känsla som nattvarden. Han njöt av det, han höll fast vid det för att inte låta något gå förlorat; han tänkte på intigheten i sina vanliga prövningar; han anade den utsökta lyx som består i att utveckla och fritt utnyttja ett ömtåligt samvete. Han kände tyngden av en tår, av en droppe svett eller blod bland alla dem som frampressas inte blott av den mänskliga hårdheten, ty vårt liv, vårt dygdiga liv, kan inte bestå om det ej bäres, uppehålls av denna ousinliga flod."

I satser av sådan pregnans, sådan lidelse och sådan bitter ironi framställes Jesusgestaltens självfallna, övermänskliga godhet, kryddad av, kontrasterande mot, förenad med Mauriacs medvetenhet och förtvivlan inför det omöjliga i efterföljelsen — en förtvivlan som genom en och annan formulering får vidkännas den reduktion, det förakt som även den i sitt mänskliga elände förtjänar. Längre i spändhet, i spänning har Mauriac inte kommit.

François Mauriac

Det drag som främst framhäves hos Xavier är hans begär att förstå och hjälpa de människor han möter. Han vill "kalla dem vid förmann, hålla fast vid dem, tränga in i deras liv, skydda dem från varje fara, av sin kropp göra en fästningsvall framför dem". Det är "en onaturlig, en gudomlig passion... en Guds passion för den varelse han skapat", men inte minst på den punkten märks Behovet att begripa, analysera, betonas på ett sätt som för tanken på romanförfattaren mer än på Gud, som inte rimligen bör ha svårigheter i den vägen; hos Jesus möter inte denna litet obehagliga nyfikenhet. Utmärkande för Xavier är också att han med samma iver

kastar sig över alla han träffar; i romanen är det fem personer som i tur och ordning är föremål för hans speciella intresse. Det blir — vilket tycks mig vara romanens största svaghet — något litet komiskt över denna jakt från objekt till objekt, även om man kan säga att jakten är nödvändig — ty det är i den, inte i "behandlingen" av de enskilda fallen, som Xaviers helgonlikhet skall markeras.

Den förste Xavier möter är Jean de Mirbel, ynglingen från La Pharisienne, som efter att ha upptäckt sin mors förvillelser hatar allt sexuellt. Jean lever i ett vitt äktenskap med Michèle, och hon blir den andra som Xavier, av Jean förmodat att stanna hos Mirbels, vill förstå och rädda. En lätt doft av homosexualitet i förhållandet mellan Xavier och Jean och av erotik i relationen mellan Xavier och Michèle ger något tve tydigt och lockande, som, tror jag, i viss mån skymmer bort den stora linjen i romanen. Xavier blir vidare kär i en ung flicka som bor hos Mirbels; denna kärlek, som skall betona det mänskligt normala hos Xavier, måste emellertid offras för frälsningskallet. Ett barn som Mirbels tänkt sig att ta som fosterbarn, men som ratas på grund av sin otrevlighet, blir ytterligare ett föremål för Xaviers längtan att beskydda. Slutligen kommer en präst, som anfäktas av rationallistiska föreställningar. Då Xavier cyklar hem från ett samtal med denne präst blir han överkörd och dödad av Jean. — det är oklart om olyckshändelse eller självmord föreligger.

Nyckeln till romanen — för att använda ett sådant ord i fråga om en bok vars rikedom inte uttöms med vare sig en eller tio "tolkningar" — kan sägas ligga i de citerade orden om att Xavier längtar efter att vara god, att lida och dö. "God" i den ordinära meningen att hjälpa människor i deras jordiska bekymmer är emellertid inte det väsentliga. En sådan godhet kan visserligen appliceras på den lilla pojken, och åt honom testamenterar Xavier sin kvarlåtenskap; de andra, de vuxna, blir inte hjälpta på det sättet; den unga Dominique, som Xavier kunnat ge lycka och finna lycka hos, blir tvärtom olycklig genom deras möte. Vad Xavier längtar efter är en annan godhet — "lammet" vill lida och dö, vill offra sig, vill frälsa genom sitt offer. Jesus offrade sig för människorna, inte för att de skulle bli lyckliga, inte ens främst för att de skulle bli goda, utan för att de skulle tro på honom och därigenom vinna frälsning.

Denna Mauriacs kristendom, som knappast kan skiljas från känslan av livets smuts och synd, för vilken det enda försonande är be-

kännelsen och förkrosselsen, förtätas i några av romanens repliker. Jean de Mirbel frågar Xavier: "Att älskas av den som man älskar, Tror du att den lyckan finns på jorden?" "Jo, den lyckan finns", svarar Xavier. Jean tänker på den jordiska kärleken, kanske "frier" han till Xavier; men Xavier tänker på Gud. Efter Xaviers död samtalar Michèle och Jean. Hon frågar: "Tror du nu också på vad Xavier trodde på?" Jean svarar: "Ja, Michèle. Jag vet nu att kärleken finns i denna värld; men den är korsfäst, och vi med den."

*

Under titeln *Paroles catholiques* (Plon, 330 franc) har Mauriac i

vår också utgivit sex föredrag, bland dem talet vid Nobelfesten i Stockholm. Något märkligt innehåller inte dessa uppsatser; Mauriac har tidigare bättre och utförligare förkunnat sin tro. Människans ondskas och livets tomhet konstateras med sedvanlig elegans och precision. Mauriac jämför "våra instinkter, våra hemliga böjelser med unga behagliga djur som människan tror sig ostraffat kunna leka med till dess hon plötsligt har framför sig ett ohyggligt vilddjur... Människan är en domptör inför vildjuret i sitt inre." På frågan "om de kristna har något världsligt hopp" svarar Mauriac att det enda hoppet är att bevara eller återvinna "försmaken av det hopp som hör evighet till" — det lugn och den trygghet som kommer med förtröstan på Gud.

Två arbeten om Mauriac har utkommit under den senaste tiden, av Jacques Robichon (i den av Pierre de Boisdeffre redigerade serien *Classiques du XX:e Siècle*) och av Martin Jarrett-Kerr (i serien *Studies in Modern European Literature and Thought*). Robichon ger knappast något nytt i sina analyser, men en del uppgifter och anekdoter om Mauriac är av intresse. Den engelske författaren visar skarpsinnigt och inte utan pedanteri upp en rad svagheter i Mauriacs stil och metoder; boken är rolig trots att den nästan bara sysslar med detaljer.

HERBERT TINGSTEN

I anslutning till denna artikel behandlar Herbert Tingsten i morgondagens tidning *Människooffret* i katolsk litteratur.